

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

The Blasphemer (Bamidbar 15): The Emergence of a Jewish Humanism (400-182-0)

Rabbi Daniel Tropper

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עט עמוד ב: משנה. רוצח שנתערב באחרים - כולן פטורין. רבי יהודה אומר: כונסין אותן לכיפה.

גמרא. מאן אחרים? אילימא אחרים כשרים - פשיטא! ותו: בהא לימא רבי יהודה כונסין אותן לכיפה?
אמר רבי אבהו אמר שמואל: הכא ברוצח שלא נגמר דינו, שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינו עסקין...
עסקין...

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יד ז	רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פרק ד ז
מי שנגמר דינו שנתערב עם שאר העם ולא נודע מי הוא מאלו, או מי שלא נגמר דינו שנתערב עם מי שנגמר דינו ולא נודע מי הוא כולן פטורין, לפי שאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו.	רוצח שנגמר דינו ונתערב באחרים ולא נודע מי הוא מהן כולן פטורין, ורוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינו כולן פטורין מן המיתה שאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו, ואוסרין את כולן.

אור שמח הלכות סנהדרין פרק יד הלכה ז: כל הלכה זו שנה רבינו לעיל הלכות רוצח פרק ד', רק דשם ברוצחין כתב רבינו דמי שלא נגמר דינו שנתערב עם מי שנגמר דינו כולם פטורים מן המיתה כו' ואוסרין את כולן... אבל ב"ד חייבים להכותם מכה הקרובה למיתה ולאסרם כו' כמש"כ שם פרק ב' הלכה ה',,,, וזה דוקא ברוצח, אבל בשאר חייבי מיתות פטורין לגמרי, וזה הדין כתב כאן, דאין עונשין אותן כל עיקר, ופשוט

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ב ב-ה: ב : אבל השוכר הורג להרוג את חבירו, או ששלח עבדיו והרגוהו, או שכפת חבירו והניחו לפני הארי וכיוצא בו והרגתו החיה, וכן ההורג את עצמו, כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים ואין בהן מיתת בית דין.

ד: וכל אלו הרצחנים וכיוצא בהן שאינן מחוייבים מיתת בית דין אם רצה מלך ישראל להרגם בדין המלכות ותקנת העולם הרשות בידו, וכן אם ראו בית דין להרוג אותן בהוראת שעה אם היתה השעה צריכה לכך הרי יש להם רשות כפי מה שיראו.

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כד הלכה ד

יש לבית דין להלקות מי שאינו מחוייב מלקות ולהרוג מי שאינו מחוייב מיתה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה, וכיון שרואים בית דין שפרצו העם בדבר יש להן לגדור ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם הכל הוראת שעה לא שיקבע הלכה לדורות, מעשה והלקו אדם שבעל אשתו תחת אילן, ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו, ומעשה ותלה שמעון בן שטח שמונים נשים ביום אחד באשקלון ולא היו שם כל דרכי הדרישה וחקירה וההתראה ולא בעדות ברורה אלא הוראת שעה כפי מה שראה.)

ה: הרי שלא הרגם המלך ולא הייתה השעה צריכה לחזק הדבר הרי בית דין חייבין מכל מקום להכותם מכה רבה הקרובה למיתה ולאסור אותן במצור ובמצוק שנים רבות ולצערן בכל מיני צער כדי להפחיד

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

The Blasphemer (Bamidbar 15): The Emergence of a Jewish Humanism (400-182-0)

Rabbi Daniel Tropper

ולאיים על שאר הרשעים שלא יהיה להם הדבר לפוקה ולמכשול לבב ויאמר הריני מסבב להרוג אויבי כדרך שעשה פלוני ואפטר.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ד: הלכה ח: הורג נפשות ולא היו שני העדים רואין אותו כאחת אלא ראהו האחד אחר האחד, או שהרג בפני שני עדים בלא התראה, או שהוכחשו העדים בבדיקות ולא הוכחשו בחקירות, כל אלו הרצחנין כונסין אותן לכיפה ומאכילין אותן לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מיעיהן ואחר כך מאכילים אותן שעורים עד שכריסים נבקעת מכובד החולי.

הלכה ט: ואין עושין דבר זה לשאר מחוייבי מיתת בית דין אלא אם נתחייב מיתה ממיתין אותו ואם אינו חייב מיתה פוטרין אותו, שאע"פ שיש עונות חמורין משפיכות דמים אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים, אפילו ע"ז ואין צריך לומר עריות או חילול שבת אינן כשפיכות דמים, שאלו העונות הן מעבירות שבין אדם להקב"ה אבל שפיכות דמים מעבירות שבינו לבין חבירו, וכל מי שיש בידו עון זה הרי הוא רשע גמור ואין כל המצות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה ולא יצילו אותו מן הדין שנ' אדם עשוק בדם נפש וגו'.

<p>רמב"ם הלכות דעות פרק ו הלכה י חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות מפני שנפשו שפלה למאד ורוחם נמוכה אף על פי שהן בעלי ממון * אפילו אלמנתו של מלך ויתומיו מוזהרים אנו עליהן שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון... ולא זו אף על פי שאין לוקין עליו הרי עונשו מפורש בתורה וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב, ברית כרת להן מי שאמר והיה העולם שכל זמן שהם צועקים מחמס הם נענים שנאמר כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו,</p> <p>רמב"ם הלכות שבועות פרק יב הלכה ב עון זה מן החמורות הוא כמו שבארנו בהלכות תשובה, אף על פי שאין בו לא כרת ולא מיתת בית דין יש בו חלול השם המקודש שהוא גדול מכל העונות.</p>	<p>פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק ב התורה כולה - ממנה מצוות עשה ומצוות לא תעשה. אמנם מצוות לא תעשה, הנה ביאר הכתוב העונש על כל אחת מהן, מלבד המעט, וחייב בקצתן מיתות, ובקצת כרת, ומיתה בידי שמים, ומלקות, וידענו מן העונשים מצוות לא תעשה כולן, מה מהן איסורו חמור ומה מהן למטה מזה, והן שמונה מדרגות: המדרגה הראשונה, והיא החמורה שבהן - הם הדברים אשר חייב בהם סקילה. והמדרגה שלמטה מזו - מחוייבי שריפה. והשלישית - מחוייבי הרג. והרביעית - מחוייבי חנק. והחמישית - מחוייבי כרת. והששית - מחוייבי מיתה בידי שמים. והשביעית - מחוייבי מלקות. והשמינית - לאוין שאין לוקין עליהן. ומאלה המדרגות נדע גודל החטא וקוטנו.</p>
--	--

רמב"ן שמות פרק כ יג: ...והנה עשרת הדברות חמשה בכבוד הבורא וחמשה לטובת האדם, כי כבד את אביך כבוד האל, כי לכבוד הבורא צוה לכבד האב המשתתף ביצירה, ונשאר חמשה לאדם בצרכו נטובתו:

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

The Blasphemer (Bamidbar 15): The Emergence of a Jewish Humanism (400-182-0)

Rabbi Daniel Tropper

ויקרא פרק כד יג-כג

ויקרא פרק כד

(טז) וְנִקְבַּשׁ שֵׁם-יְקֹוֹק מוֹת יוֹמֵת רָגוּם יִרְגְּמוּ-בּוֹ
 כָּל-הָעֵדָה כִּגְרֹל כְּאֶזְרוֹחַ בְּנִקְבוֹ-שֵׁם יוֹמֵת:
 (יז) וְאִישׁ כִּי יִבֶּה כָּל-נַפְשׁ אָדָם מוֹת יוֹמֵת:
 (יח) וּמִכָּה נַפֶּשׁ-בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:
 (יט) וְאִישׁ כִּי-יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵן יַעֲשֶׂה לוֹ:
 (כ) שָׂבַר תַּחַת שָׂבַר עֵינַי תַּחַת עֵינַי שֵׁן תַּחַת שֵׁן
 כְּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם כֵּן יִגְתֵּן בּוֹ:
 (כא) וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה
 וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת:
 (כב) מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כִּגְרֹל כְּאֶזְרוֹחַ יִהְיֶה כִּי אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם:
 (כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאֻהוּ אֶת-הַמִּקְלָל אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ
 אָבֹן וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹוֹק אֶת-מֹשֶׁה:

בראשית פרק ט: (ו) שִׁפְךָ דָם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָךְ כִּי בְצַלֵּם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת-הָאָדָם:

דברים פרק כא : (כב) וְכִי-יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט-מוֹת וְהוֹמַת וְתִלִּית אֹתוֹ עַל-עֵץ: (כג) לֹא-תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבֹר תִּקְבְּרֻנּוּ בַיּוֹם הַהוּא כִּי-קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמָא אֶת-אֲדָמַתְךָ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לָהּ נִחְלָה:

רש"י: כי קללת אלהים תלוי - זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו. משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך, ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי.

הרב י.ד. סלובייציק ז"ל (דברי הגות והערכה, עמ' 169): האדם קדוש קדושה גדולה ועילאה; נברא הוא בצלמו של האלוקים. חשיבות היחיד, על פי השקפת היהדות, מזדהית עם קדושתו

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ח: כתיב אנכי יי' אלהיך וכנגדו לא תרצח, מגיד הכתוב שכל מי ששופך דם, מעלה עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך; משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה והעמיד לו איקנות ועשה לו צלמים וטבעו לו מטבעות; לאחר זמן כפו לו איקנותיו שברו לו צלמיו ובטלו לו מטבעותיו ומיעטו בדמותו של מלך; כך כל מי שהוא שופך דמים, מעלה עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך, שני (בראשית ט ו) שופך דם האדם וגו' כי בצלם אלהים עשה את האדם.

רמב"ן שמות פרק כ: (יג) לא תרצח. לא תנאף. לא תגנב - אמר, הנה צויתיך להודות שאני בורא את הכל בלב ובמעשה, ולכבד האבות בעבור שהם משתתפים ביצירה, אם כן השמר פן תחבל מעשה ידי ותשפוך דם האדם אשר בראתי לכבודי ולהודות לי בכל אלה